

చారుణి

పాటిబండ మాధవకర్మ

న త్రి

“పథా గురోః పాదసపూతగంధినా
గిరా గురోః కీర్తనబంధురశ్రియా
హృదా గురోః భావనపావితాన్మజా
భవే దియం మే కవితాప్రయాత్రా ”

తర్పణము

నా శండ్రి! వివచయ్యా!
నీ శండ్రికృతమ్ము, చాడచీవృత్తము, సం
గీత స్పృడుపాక మధురము,
చేతో మోహనము త్యాగశీలము కలిమిగా.

౧

కలనాకుల మా ద్రితుకుల
వెలిగించితి మెటుపుతీఁగె వెలిగించినటుల్
ఇల వేరువువై యిటుపై
వెలిగింపుము నీకులమ్ము వెన్నెలవోరెగా.

౨

నీ జన్మ మమృతకుండము,
నీ జీవిత మమృత రస ధునీ సదృశము, నీ
శేజమ్మమృత వయోనిది
నీ జనువున మా తనువు పునీతము దాదీ!

౩

తొమ్మిది వసంతములలోఁ
దొమ్మిది జన్మముల లీలఁ దోఁపించితి నీ
యహ్మయు, నయ్యయు, బంధులు
నెమ్మొయి మటువంగ నేస్త రీ జన్మములో!

౪

క ర్పణము

నా యాశాలత లెల్లఁ

నీయందే పాడుకొనియె; నీవే నేనై

నా యాశయ మూర్తులకున్

బోయుదు దీర్ఘాయు వనుచు పొంగితి తండ్రీ!

౫

ఏటి కొకతూరి నా క

న్నీటిం గనుఁగొన్న మనసు నిండదొ నీకుఁ

మాటికి గుండెల లోతుల

దూఁటి పెకల్చెదవు బాష్పకోయము బాబీ!

౬

చావెఱుఁగక కల్పాంతము

జీవింతు భవాదృశ మృతజీవులు తండ్రీ!

జీవచ్ఛవముల కైవడి

మావంటి యభాగ్య జనులు మనుదురుగాకన్.

౭

ఈ నాపై నీకెంతటి

ప్రాణమొ! భద్రముగ నాదు ప్రాణమ్ముల నీ

ప్రాణమ్ముల నిడిపోతివి

నానయ్యా! పదల వొక క్షణమ్మును నన్నుఁ.

౮

మోకరిలి కరయుగమ్మున

నాకాకులఁ బట్టి శరము నయనమ్ములునున్

పోకంగ నిండు భక్తివి

నాకున్ బ్రణమిల్లరావె నా కన్నయ్యా!

౯

నివేదిక

ఈ రచన యారంభింపఁబడి యిప్పటికిఁ బదునాలుగేండ్లయినది. పదియేండ్ల క్రిందట నా కవితా వ్యాసంగమున కేర్పడిన యంతరాయము నేటివఱకుఁ దీరకుండుటయే యీ రచన యిట్లు మూలఁబడుటకు ప్రధాన హేతువు. ఇటీవల నేలనో మఱల నాలో కవితాసక్తి తలసూపఁ దొడఁగినది. చారుణి వెలుఁగు మొగము చూచుటకీ యాసక్తి యొక కారణము. పలువురు మిత్రులు చారుణి ముద్రితమైనఁ జూచి సంతసింపఁగోరుచున్నారు. వారి ముచ్చట దీర్చుటకే యీ ముద్రణము.

ఇందలి కథాంశము “రాజస్థాన కథావళి” లోని “హమీరు” కథలోనిది. సంవిధానము, పాత్రీకరణము నవి. దీనిని ప్రకటించి మిత్రుల మనోరథ మీదేర్పిఱివని సంతసించుచున్నాను.

కాచినగర్, } మాధవశర్మ
22—7—1947 }

ప్రవేశిక

“అహేరియా” పండుగనాఁడు.

అడవిపందిని వేఁటాడుట రాజు
పుత్రుల యాచారము. చి తో డు
యువరాజును గిక్కిరించి యొక
యడవిపంది చారుణి కాపున్నజొన్న
చేనిలోఁ దూరును. యువరాజు
సభటముగా నట కరుదెంచి చారుణిఁ
గాంచి యనుచున్నాఁడు.

చారుణి

ఓ రమణీయమూర్తి ! దయ

యించి యొకించుక జొన్నచేనిలోఁ
దూరిన యేకలమ్ము వెల్లిద్రో

యదో? పండినచేని మట్టఁగా
నేరక వేచియుండిన వి

నీతుల నీదొరలక స్వయమ్ముగాఁ
దూరఁగ నాజ్ఞనే యొనఁగె

దో? వచియింపుము వేగ ! కోమలీ ! ౧

పాతెడు నార్తి మేన దిగఁ

బాతెడు చెమ్మటలేని పుచ్చఁగాఁ
దీటికలేని యీ దొరల

తీరు . కనుంగొని, నవ్వుకల్పమై
వీటిఁడి వోపు నీవగటి

వేటవయిం గనికారమొంచి, శృం
గారవలీ! చిత్తోడు మహి

కాంతున కించుక నేయు సాయమున్ ! ౨

జవమున దీనినందుకొనఁ

జాలక తేలికఁ దూలిపోయె వె
దవిలి చలమ్మునక విసరు

నా విలుకాండ్ర శరవ్రకాండముల్;
యవనతురంగమాధిక ర

యాహమికన్ గికురించి ఘుర్గురా
రవభయదాట్టహాస నిక

రమ్మయి డాగిన యిక్కిటింద్రమున్ 3

పొల మెడలించి యోతలిరుఁ

బోడి! చితోడు కుమారసింహు మె
ప్పలు గడియించుకొన్న యశ

ముం దగఁ గొమ్మని సాధువైఖరిం
బలికిన రాకుమారు జయ

వాచక పూర్వము గౌరవించుచున్
గలువల జోడుసేయు తెలి

గన్నుల తీయని చూపు చూచుచున్ ౪

బాలశత్రాంక రేఖయగు

ఫాలమునం జెరలాసు ముంగురుల్
శేలిమియింబలెం దలిరుఁ

గేలఁ దెనుల్పుచుఁ బాలపన్నియల్

వాలిన నవ్వులకా సెలవి

వారఁగఁ దీయని కంఠమెత్తి భూ

పాల కుమారు నెమ్మొగము

వంకకు మో మఱిదిప్పి యిట్లనుకా. ౫

“జేవరవారి మాపాలము

దిక్కున రాకడ లెన్ప! సర్వముం

జాననమయ్యె మాప్రభుని

వాదము మెట్టినమెట్టనేల! మీ

తావులుసోఁగి మావయిరు

దాలిచెఁ జందన గంధలక్ష్మీ! యీ

సేవకురాలిచేన విరిసెకా

కనకమ్మలు జొన్నకంకులై! ౬

నమదవిలాసముల్, మనుజ

శానన దూషితవాసనాదవి

వృత్తులు, నిరంకుశమ్మలయి

స్వైరగతిం జరియించు నీయర

ణ్య మృగనిశాయముల్ ప్రభువు

లన్నను జంకవు! రాజసన్నిధి

కృమము లెఱుంగవు! ఓరువవు

రాజభటావధి శాననమ్ములుకా! ౭

కత్తులకంటెనుం గఱకు

గాఁ గొన లేచిన యాకు లొత్తుగా
మొత్తములైన యిట్టి పొల

ముం దమ యోధులు చొచ్చుమాటయే
ఉత్తది! చొచ్చిరేనియును

నుక్కున వ్రక్కలుసేయు నిక్కిటికా
దెత్తురె చేనివెల్పులకు?

దేవర! యేటికి రిత్త యత్నముల్?

౮

ఉన్నత ఘోటకవ్రకర

మూర్జిత గంధగజేంద్ర యూధ ము
ద్యన్ని శితాశుగవ్రజము

వ్యర్థములై చనినట్టివోటమా
జొన్నలదంటు చేవయును

జొన్నలకట్టి యలుంగు వాడియకా
జొన్నల బువ్వలోని పన

చూపుదునా విలుకాండ్రకు ప్రిభూ!

౯

అరమరలేక మోఱకు కి

యం దల నడ్డము తిప్పికొంచు ని
వ్వరున వ్రగల్భముల్ పలుకు

బాలికమాటల కబ్బురంబుతో

వెఱుగు జనింప రాసుతుండు

వెక్కనమా తన చూడ్కి సాటి వేఁ
టరుల మెగమ్ములం దగవ
డం గని వల్లెయటంచుఁ బల్కినన్.

౧౦

ఆపెయు వేటకాండ్రో పప

హాసము, రాసుతు మందహాసమున్
దోవఁగఁ గన్నుదమ్ములెగఁ
ద్రోయుచుఁ దిన్నని చూపుచూచి లీ
లాపరిహాసశంసి మృదు

లస్మితయై, విమలాంగరేఖికా
గోపన దూషితార్థ మల
గుంతితచేలము బిగ్గఁగట్టుచున్.

౧౧

నిక్కి నెవ్వీగు చన్లవ నెగయఁగట్టి

మోముదమ్మితేనియ లాన ముసరు తేంట్ల
చందమున లేతచెక్కులఁ జిందులాడు
ముంగురుల నెగఁద్రోచి కొమ్ముడి ఘటించి.

౧౨

జనవతిపట్టి నెమ్ముగము

చందురు కల్వలవోని వామలో
చనముల కోసల న్దనివి
సాలని చూపుల దొంగిలించుచున్

దనదెస రిచ్చవడ్డ నయ

నమ్ములఁ దక్కురు నూడ మంచె డి

గ్గ నుటికి చేతి కందిన యె

కానొక తిన్నని జొన్నదంటుతో

౧౩

తుట్టిన చేని గర్భమునఁ

దూరి భయంకర ఘుర్గుర ధ్వని

జిట్టలు బుట్టలాడుచు గ

సింపఁ బయింటిడవచ్చు పందిఁ జే

గట్ట నదల్పుచు పొలము

గట్టుకు తోలుక వచ్చి నిల్చి రా

కుట్టనితోటివారు పెను

కోలల నేయగ నుద్యమించినకా.

౧౪

వలదని చేతినన్నల న

వారణ వారల నిల్వరించి, కుం

తలములు మూఁగి కొండొక వి

ధమ్మగు నందముఁ జిందుమోముతో,

మెలవున దంటుతో నదిమి

మేదినిపైఁగిటిఁ గూలఁద్రోసి డా

పలికయి వెన్న పాదములఁ

బట్టి వరాహము నశ్రమంబునకా

౧౫

బిరబిర నీళ్ళుకొంచు పృథి

వీవతినందనుఁ జూపి పల్కు “జే

వర నవినీత వర్తనల

బాధలపెట్టిన యల్పజంతువున్

ఖరనిశితక్షురప్రపరి

ఘోషురికాముఖ శస్త్రనంహతిన్

బారిగొన వచ్చినారలు ప్ర

భూ! తమ యోధశిరో వతంసముల్

౧౬

ఏనుఁగు లెక్కి గుఱ్ఱముల

నెక్కియు కుంతములూని ఖడ్గముల్

పూనియు నిక్కిటి నొప్పిపవఁ

బోయెడు వీరల కాజ్ఞ యిత్తువో ?

న్యూనత నాక - దేవర వి

సోదము చూడఁగవచ్చు - నొక్క నం

ధానము సేతు నాకు వ్రమ

దమ్మున నానతి యిత్తువో వ్రభూ !

౧౭

తన యల్పకాలి త్రొక్కిఁగల

దారుణ రోదన మాచరించుచున్

బెనఁగడి వంద నద్భుతఁపు

వీక్షలఁ జూచుచుఁ దన్మయాత్ముఁడై

వినమి నటించు రాకొమరు -

వింటిగుణమ్మున జొన్నదంటు త్రో

పునఁ - దెలిపించుచు న్దలిరుఁ

జోడి యిటుల్ వచ్చియించె వెండియుగా. ౧౮

“పీరికి మీకు నక్కజము

వేగు జనించెడు భంగిమైఁ జమ

త్కార మొకండు నేయఁగ ము

దంపడుదానను రాకుమార! మీ

వారు నృపాలనందనుని

వంటి జగద్విదిత ప్రతాపుడై

శూరుఁడు గూడఁజూడఁదగు

చోద్యము చూడక యెట్లు పోదువో!” ౧౯

అని కిటికంతనాళ విల

యంకరమా నిజ వామపాద ము

ల్లనఁ బయికెత్తె; నక్కిటియు

లాగు బయల్పడఁ బాఱఁ జొచ్చినగా

గని వధియింప భల్లవిశి

ఖంబుల రువ్వరి యోధులెల్ల ర

వ్యనితయు నొక్కదంటు గొని

వైచె రయంబున నేర్పు మీరఁగా! ౨౦

గిరగిరఁ దిరిగి వరాహము
 ధరణింబడె; యోధులెల్లఁ దమతమప్రజ్ఞా
 భరముననె కూలెఁ గిటియని
 యటచుచుఁ బరువైత్తి రచటి కతిరభనమునకా. ౨౦

విలవిలఁ దన్నుకొంచు పృథి
 విం బడిపోయిన పందిడొక్క న
 వ్యలనికి రాఁ దిగంబడియె
 బాలికవైచిన చంటుముక్క, యో
 ధుల శరభల్లముల్ నడిమి
 త్రోవన నేలకు రాలిపోయె! నా
 లలనవయిం బడెం గనులు
 లక్షలు కోటులునై తటాలునకా. ౨౧

కటి ఘటించిన పాణియుగ్మముత్తోడ
 మోముచందురుపై జిల్లుమొయిలువోలె
 మునరు ముంగురు లొకవింతమురువు నూవ
 మెలత యుత్తానదృక్కుల వలపు గదుర ౨౩

వామభుజమ్ముమీఁది కఱ
 పంగిన కోలమొగమ్ముతోడ న
 తోక్కిమలి నవ్వి “నూచెఱకుఁ
 గోల యటుంగులవేడి నూచితే

స్వామి!" యటంచు సైనికుల

చక్కికి కొండాక నిక్కి చూచినన్

మోమునఁ దెల్పిదోచ నర

పుంగవుఁ డంగనఁ దేరిచూచుచున్. ౨౪

తడవుగ లోన నిల్చిన క

తమ్మున మిక్కిలి వెచ్చనైనదిన్

బాడవగు నూర్పు నొండు వెలి

బుచ్చుచు గుఱ్ఱము డిగ్గ దూకి వె
ల్వడ గమకించు బాష్పకణ

వారము గన్నులకోన లండ దూ
వడచుచు సిగ్గువడ్డ తన

హస్తము నల్లన సాచి యర్పిలిన్ ౨౫

అలలితాంగి హస్తమున

యందలి జొన్నయలుంగు వట్టి కెం
గేలఁ దెమల్చి యట్టె పరి

కించె నిజాననలగ్నదృష్టియా
బాలిక ముద్దునెమ్మొగము

పార్వణచంద్రునివంక త్రిప్పుకోఁ
జాలని యార్ద్రదృష్టులఁ బ్ర
సన్నతఁ దాల్చిన నెమ్మొగముతో. ౨౬

“ఓవిమలాంగి! ఓ త్రిభువ
 నోద్వహానప్రతిభావిలాసిని!
 నీవు చిత్తోడు రాజ్యరమ
 ణీమణివో! భయకృష్ణగావళీ
 నేవిలమైన యీగహన
 నీమకు నేలిక మైన దేవతా
 స్త్రీవో! మదీయజీవన వ
 శీకరణక్షమమంత్రమూర్తివో!”

౨౭

అని ప్రణయాతిరేకమున
 నశ్శులు చెక్కుల జాలువారఁ బ
 ల్కిననృపసూతిఁ గన్గొని చ
 లించిరి సైనికులెల్ల; నెమ్మొగ
 మ్మునఁ జిలువవ్వ దోచ నర
 పుంగవు నశ్శులఁ గేలినేయు చా
 డ్పునఁ బలికెం గుమారిక క
 టుత్వము లేని దృఢస్వరమునకా.

౨౮

“నేను చిత్తోడురాజ్యరమ
 ణీమణిగాను, మృగాధినేత్రియా
 కాననదేవతారమణి
 గాను; మరెవ్వత వంటివేని, దూ

రాన నదో! వియద్గ్రహణ

రాజనరాజిత, వ్యాఘ్రవర్వతా
సీన, చితోదరక్షణము

చేసెడు చారుణి! నేను చారుణి!" 29

అని తన దీర్ఘమా వికట

హాసనినాదము వ్యాఘ్రభూమిభృ
ద్ధనతరకందరా కుహర

గర్భవిఘ్నార్జన దీర్ఘదీర్ఘమై
వనము నమస్తముం గలచి

వైచి చెలంగిన నన్నరేంద్ర సం
దనుడు ససేవకప్రకర

మద్భుతభావనిరుద్ధచేష్టుడై: 30

ఎత్తినతెప్ప వ్రాల్పక త

దేకవిలోకనమూఢుడై తదా
యత్తమనస్కుడై యొక శి

లాకృతిఁ దాలించి చూచుచుండగా
సత్తనుమధ్య తక్కుమను

సంత గిటుక్కున సంభ్రమించి యు
వ్వెత్తుగ నొత్తుగా గుబురు

లేచిన జొంపములందు మాయమై 31

పోయె; భానుండు వశ్చిమాంభోధిగర్భ
 దేహళీభాగవ ర్తియై దిక్కులందుఁ
 జెఱలువోయిన తేజమ్ము చేతులారఁ
 దిగిఁగొని యాశ్మలోకఁ బొందించుకొనియె. 32

అయహస్కరు చరమసాంధ్యారుణిమలు
 కృతకకాశ్మీరలేపనక్రియ లొసర్ప
 వసపువనలీను చేను శోభలు వహించెఁ
 గన, వధూగర్భయగు ప్రేలగంఢవోలె. 33

తొలఁగెను మూర్ఖు; భూవతిను
 తుండు భటాళి కనుజ్జ యిచ్చె న
 ప్పొలముగలంతటన్ వెదకి

ముద్దియవాడలఁ బట్టితేర; వా
 రలును బొలమ్ముపొంక మద
 రం బదిదిక్కులనుండి సొచ్చి బి
 ట్టఁబుయ్య నప్పొలంతి నడి

యందక కొండలమంది క్రమ్మఱన్. 34

రాజకుమారుడు మఱువ

రాని కృషీవలకన్యకా ముఖాం
భోజము నెయ్యపుండలఁపు

పొత్తిభులం బదిలించి యల్లనక

వాజి నడల్చె నాత్మపరి

వారము తో నడతేర పశ్చిమా
శా దలరాళిలో నినుడు

జారినయంత పురాభియాయె !

3౫

ఇది యంకురము

చారుణి

ధౌరితకాధికమ్మును పు

త్రకమకల్పమునైన ధారలోఁ

బాత్రెడు రాజపుత్రకుని

వారువపుం బెడకాలిడక్కలోఁ

దూరబడెన్, మనోబవముతో

ఁజేపుటివ్వన మోసికొంచు, హే
మా రభటివిపాటిత ని

శౌఖలమై హయమున్ గుభీలునన్

౧

లలనయెడం దవుల్కొని పరాకున

నేమటియున్న రాసుతుం

దులికి పడం ధరం బడన్ -

నుగ్ర శిలాశకలమొక్కండు! ముం
దల నిరువంకలన్ బిటుడు

నన్ జనుడెంచు భటాళిగుండియల్
దలరంగఁ బగ్గముల్ బిగియ

లాగి తటాలున నాగి రశ్వముల్

౨

నారి గండోపలపచితమ్ము; బెదరి
 యుడుటునంబడ్డ గుట్టమునుండి పాటు;
 జలుగు బంగరు టంచుల వెలుగు పాగ
 తెగిన రావట్టితల సుంత వగులు. నూవె.

3

చిమ్మనగోవి శోల్పి యెగఁ
 జమ్మిన్తైవడి వెచ్చవెచ్చ న
 స్రమ్ములు పెద్దవెట్టునఁ దొ
 అంగిన నంగము లుక్కుదక్కి మూ.
 ర్భ మ్మునిగెన్ గుమారకుడు;
 సంభ్రమభీప్రహతప్రవృత్తి గ
 ర్జమ్ము తెఱం గెఱుంగక స
 సాధ్వనసంక్షుభితాంతరంగులై

౪

చీరెల జించువారు, నెగఁ
 జమ్మెడి నెత్తుటి నాగువారు, ని
 ట్టూరుచువారు, పైఁ బడకుఁ
 డో యనువారు, శిరమ్ము నంకముగా
 జేరుచువారు, గాయము స్పృ
 శించెడువారు, జలమ్ము బెం డటం
 చాటుచువారునై యది యి
 దం చెలిగించుచు నంగలార్చుచున్

౫

కటకటపడిరి దొరల్; నం
కటపడి; రుత్తలపడిరి; కళాపికలై రా
రటపడిరి; త్రొక్కటంపడి
రటు నిటుఁదెగి పటచి రటచి రడవి యద్రువఁగాఁ, ౬

చీరె యొకండు సించి మసి
చేసి యస్పృగ్భహిరుద్యమమ్మువోఁ
గూటియుఁ గట్టుగట్టియును
గొంతయు పాయముచేసి, యావయిన్
జేరువయ్యెటి నీరములఁ

జేతులతోఁ గొనితెచ్చి మై దిగం
బాతప నత్తురుల్ కడిగి
వైచినఁ దజ్జలసేచనమ్ముచే.

౭

వదలెను మూర్ఖయుం; దెలివి
వచ్చె నొక్కొచుకమేని; కంతటన్
గుడుటఁబడె భటావళికి
గుండెలు; రాజసుతుం డొకింత క
న్దదిపె; భటాళిసేం దెలివి

గాఁచె మొగమ్ములఁ; దన్నుఁ జుట్టియు
న్న దొరలఁ గాంచి దాహ మని
నాఁడు కుమారుఁ; డొనంగి రాదొరల్.

౮

(2)

అటచుకొన్నది తన్నుకొన్నదియుఁ దురగ
మలసి చివరకు మానుకొన్నదియుఁ గూడ;
రాజపుత్రునిఁ దేర్చు సంభ్రమములోన
దాని గతిఁ జూడఁబోఁ డొక్కఁడైనఁగాని.

౯

రాసుతు పల్కు గైకొని తు

రంగ హఠాత్పతన ప్రకార జి
జ్ఞాస వహించి కొందఁ జటు

చయ్యన పర్విడి వామపత్ ఖుర
న్యాస విధావ్యధానుఘట

వ క్షమగండశిలాగులిన్ వెలిం
దీసి యొసంగినం గని త

దీయ మహార్జవ రేఖ నంచుచున్

౧౦

తలఁపున నక్కపీవల సు

తాముఖ మాదట వచ్చి తాఁకినన్
దలవయి కెత్తి భూమిపతి

నందనుఁ డల్లన జొన్నఁజేనిపై
నిలిపె శిరోవ్యధా రచిత

నీరసతాలసతా నిమిల ద
క్షుల బలవంతమై యెడఁడ

సోఁకిన నూతన మోహవశ్యతఁ.

౧౧

వలపటి కరాన నొక వడిసెల ధరించి
గిరిగిరిం ద్రిప్పు నా కావుతెఱవ తోచె
విలయకాలానఁ జటికన వేలఁ గాల
చక్రముం ద్రిప్పు నమ్మహాశక్తివోలె. ౧౨

కాంచి బడలిన పెదవి పైఁ గాంతి లేని
మందహాస మ్మొకండు రూపాంగద, హర్ష
పుల్లవదనుండునై లేవఁబోయి లేవఁ
బాల కొక దొర చేతులఁ దూలిపోయె. ౧౩

అన్తమించిన భాస్కరుఁ డాహరించి
యరుగ దిగఁబడి దిక్కుల నంటియున్న
గుడ్డి వెలుఁ గెట్టులో మోచికొంచుఁ బోయి
వడఁతి చూపులఁ బెట్ట రావట్టి నగవు. ౧౪

ఆబలజాతీ యా శిథిల

హాసము గన్నది పోల్చుకొన్నది
దాఁ జెయినేతఁ జేసిన య

భార్యను నవ్వుల సేత సేత; యా
లే జవరాలి కన్నులు జ్వ

లించెను మేను వడంకఁ దోస; యా
రాజకుమారుపై నడఁద

రాగిలి రక్తము వెచ్చగిల్లినన్. ౧౫

వడిసెల దవ్వులన్ విసరి

వైచి గుభాలున మంచె దూకి రెం
డడుగులలోన లేడివడి

కందని చాటులు వెట్టుకొంచుఁ బ
ర్విడి తుట్టిలోన వ్రాలె పృథి

వీపతి పట్టి పదమ్ములందు మ్రా
న్పడి దొరలెల్లఁజూడఁ దన

వంకకు తెప్పలులేని కన్నులన్.

౧౬

“ఈ తురగమ్ము తాగులిగ

నేసిన తుంటరి నేన; నేన చే

నేతన దేవరన్ దొరలఁ

జేసితి నేలకు; నొప్పికొంటి; నా

చేతకుఁ దగ్గ దండనము

నేయుండు; దేవర కెగ్గునేయు పె

బాతకి కేమి దండనము

వట్టును మృత్యు మోకండు తక్కినన్” ౧౭

అని తెలిగన్నులం దొరఁగు

నశ్రులు చెక్కుల జాలువారి ని

క్కిన చనుదోయిఁ గన్న మొఱి

గిండు పయంటపయిన్ లయింప వా

కొన వినడాయె నామె కను

గోనల బుట్టిన యశ్రధారతోఁ

జని చని చన్దనన్ గడవఁ

జాలక తద్దతమైన చూడ్కితో.

౧౮

వెలది విలాపముం జెవిని

బెట్టక, త్రిప్పక చూపు నొడ్ల ది
క్కులకుఁ దడేకచిత్తుడయి

కొండొకకాలము వుచ్చె; నంతలో
జలిబిలి జల్లు చీకటులఁ

జిందరవందరచేసి, ప్రిజ్ఞభః
స్థలి వెలసెన్ సుధామధుర

ధాముడు, సోముడు, శ్రీఘగామియై.

౧౯

తనకుఁ దానయి పూని కాంతాకపోల

కలితమలినాశ్రుకణములఁ దొలఁచెఁగేలు;

గాఢనంతోష భారగద్గద గళమ్ము

కుంటువడఁ గాంత కిట్లు రాకొమరుఁ డనియె.

౨౦

“వారువ మీల్గ నేసె దల

పైఁ బెనుగాయము చేసెఁగాక నీ

నేరము; పాయఁజేసె రమ

ణిమణి! నాయెదలో వ్రణమ్ము; ని

హ్మారణ నిన్మృతాశ్శ్రీకణ

కందళ సుందరహాభవస్మనో

హారిముఖేందు దర్శనమ

హావధదానము చేతఁ గోమలీ!

౨౦

రాజనందనునకు వెజ్జురాలవైతి;

వీమహావధి కేవల యిచ్చి కొందు?

సురిగిపోయిన పాణాలఁ దిరుగఁదెచ్చి

నిలిపికొంటివే; యీ మేను నీక చెందు.

౨౧

మానితమైన యాత్మమహి

మక మముబొంట్లకు మూదలింపఁగా

జేనెడు జొన్నచే నధివ

సింది యదృశ్యతఁ గాంచి క్రమ్మటగా

దానయి వచ్చి యీ కరణి

దర్శన మిచ్చిన భక్తపాలనా

ధీనమనన్క చారుణికి

దేవి కిదే యువహార మయ్యెడుగా!

౨౩

శాసిత మామ కాన్వనిల

చాలసహా భవదీయరూప రే

భానుభదర్శనమ్ము కల

కాలము మాకుఁ దొలంగకుండుతగా!

భాసురనూత్నయశావన వి

భాసుభగమ్మగు నీ తమూలతా

శాసితమైన నాతనువు

శాశ్వత సౌరభలక్ష్మీఁ గాంచుతక ౨౪

నీవు చితోదురాజ్య రమ

ణీమణికావు, కఠోరసత్వ సం

నేవితమైన యీగహన

సీమకు రాజ్ఞవిగావు, చారుణీ

దేవివి నీవు, నాహృదయ

దీపనశక్తివి మంత్రమూర్తివే !

ఓ విమలాంగి ! ఓ త్రిభువ

నోద్వహన ప్రతిభావిలాసిని ! ౨౫

ప్రణయరసార్ద్రలీల మృదు

భావల నిట్టు లుపన్యసించు రా

త్తనయు నశిష్యతప్రణయ

దర్పిత గాఢవిలోచనమ్ములక

గనుఁగొని నేరమిగ దొనఁగు

గల్గినదానికి వాచికక్షమగ

గనితి; వచోఽనురూపమగు

కార్యమును స్థరుణింతువో ప్రభూ ! ౨౬

ఈనెఱచందురుం డెఱుంగు;
 నీ భవమం దనుభూతపూర్వముల్
 గానివి నాకు నీదు మృదుల
 స్మితరేఖలవంటి రేఖలున్;
 దేనియ లూరు నీ పలుకు
 తీరులఁబోలిన పల్కు తీరులున్
 మానము దుల్పు నీ కనుల
 మాదిరి కన్నులు చూపుతెన్నులున్. ౨౭

నాయెడ నీయెడం దవుల
 నాకయి నీకయి యారటింప నీ
 లోయలలోపలన్, సెలల
 లోపల, జొన్నపొలాలలోపలన్
 హాయిగ హాయిగాఁ గలిసి
 యాడుద మీ తొలినాటి రాతిరిన్;
 గాయను జందురుండు మన
 కై జగమెల్ల వెలందివెన్నెలల్. ౨౮

జేల జేల కొండ నెత్తముల
 జాతెడు నీ సెలయేటి లేత వీ
 చుల చలువల్ వహించి చిఱు
 జొన్న పొలమ్ముల కమ్మపయ్యెరల్

పొలసెనయేని నొక్క తుట్టి

లోఁ దొలఁగున్ దలదివల్లనన్నియున్;

దొలఁగును వేట చొక్కులును;

దో నరుడెమ్మ పొలమ్ము

వరువునఁ బడ్డ కంకు లొక

పట్టెడు కోసుకవచ్చి దోరగాఁ

జిటుసెగమీఁద వెచ్చగిలఁ

జేసి యొనంగెద నూఁచబియ్యమున్!

గిరి శిఖరమ్మునుండి భువికిన్

దివిజాపగవోలె దూఁతు ని

ర్ష రిణులలోని స్వచ్ఛమగు

చల్లని నీరముఁ దెచ్చి యిచ్చెదన్. 30

ఊఁచ బియ్యమ్ము పొట్టువో నూఁదుకొంచు

నారగింతువు చవుల నోరూర; నేటి

నీరు కడుపారఁ గోలి తేన్నెదవుగాని

విందానంగద మా మంచె క్రింద నీకు." 31

రమ్ముని రాకుమారుని క

రమ్ముఁ గరమ్మునఁ బట్టి లాగినన్

గిమ్మునలేక లేవ గమ

కిందిన నుంచు గోపించి లేమ హ

స్తమ్మొకఁ డూత యాఁగొని ము
దమ్మున లేచి పొలమ్ముదిక్కు మా
ర్గమ్మున నమ్ముగేక్షణ క
రమ్ము భుజమ్మును నూతగాఁ జనెన్. 32

ఝావతి పట్టి యాజ్ఞ శిర
సా వహించి పురాభిముఖ్య యా
త్రాపరులై గమించిరి దొ
రల్ తెలవాటకమున్న వల్లకీ
తో వునరాగమించి తముఁ
దోడ్కొనిపో నియమింపఁ బడ్డ వా
రై వరుజోపలోపరి ఖు
రావతనారటదశ్వయానులై. 33

లలన లఘు ప్రయాణముల
నల్లన నల్లనఁ గాలిబాట న
చ్చెలువయు రాకుమారుఁడును
జేరిరి కొండాకసేపు లోన న
ప్పొలమును; గొత్త దంపతుల
పోడుములన్ బాడనూపు వారివైఁ
గలకల నవ్వె నాఁ గలువ
కన్నలరాయఁడు గాసె వెన్నెలల్. 34

ఇ ది దీ ప న ము

చారుణి

త్రోవీయుఁ గదానియుం గూడఁ దారినట్లు
కళయు శాస్త్రము నొక్కచోఁ గదిసినట్లు
ప్రకృతియున్ గవియున్ జేరవచ్చినట్లు
పొలిచె నాజంట పొంక మపూర్వ మగుచు. ౧

ఒరులు తన్గని యుబ్బుట యెఱుఁగుగాని
ఒరులఁగని యెన్నఁజే నుబ్బి యెఱుఁగనట్టి
చందోవలరాయఁ డా మంచె కింది లేత
ప్రియులఁ గన్గొని యుబ్బి తబ్బిబ్బులయ్యె. ౨

కాఱుమేఘాల కొండల కడల కెగసి
నీలిమేఘాల లోయలఁ గూలుకొనుచు
నుఱుగు దబ్బలు సెలవుల నుఱల నుఱికి
వచ్చెఁ జందురుఁ డీ వైభవమ్ముఁ జూడ. ౩

కలువరాయండ యీ కన్నెఁ గన్నవాఁడో!
కొర! యిరువుర కొక్క రూపయ్యె మోము !
వావి వరుసల నరణి రాపట్టి కీవుడు
మామయై చందురుఁడు చందమామ యయ్యె. ౪

సుంకు పొలివోని లేజొన్న కంకులేటి
 త్రొంగుకొని వచ్చి తలగడద్రిండు గూర్చి
 పొరలు విరియని వెన్నాకు పొత్తు లేటి
 తెటవ మంచియ క్రింద నేర్పటచె సెజ్జ.

౫

రాజపుత్రుండు నాజవరాలి కేలు
 నూతగా మేను సెజ్జపై నొయ్యోశేర్చి
 నరుణ వల్లవ కోమలమైన తరుణి
 తనులతా మార్దవమ్ములఁ దలచుకొనుచు.

౬

పొట్టు వో నూది కాంతాకపోలరుచుల
 నందగించిన యూచబియ్యము భుజించె.
 వక్రఫల బింబవల్లి సంవర్కముననొ
 చెలియ ! యివి యింత తీయనై వలచె ననుచు.

౭

రమణి బింబాధరామృతరసము గ్రోల
 నిచ్చుగతి నెత్తినై న దోయింటఁ బట్టి
 యేటి తీయని జలము లందీయఁ ద్రావె
 నలరుదొన్నెలఁ దేనియ లభియుఁజాలె !

౮

ఊచబియ్యము దిని యేటి యుదక మాని
 వికలితమ్ముగు మేను తేరుకొనఁ గాని
 ఉణవిలంబాసహమ్ముగు మనసు మాత్ర
 మ్మమిత తృప్తాభరమ్మున నారటించె.

౯

శ్రీతలానిల వీచికా నేవనమున
బడలికలు దీర మై చల్లబడియెఁ గాని
మస్మథాసల పాణింధమమ్ము హృదయ
ముచికి యత్యష్టదీర వ్హా నూర్పు వుచ్చె. ౧౦

మంజుల స్వీయ రాగరక్తాంజలివుట
దత్త గిరిస్థ రాంబువులే త్రావి, యమృత
పాఠణోదాత్తతేజుడౌ భాను వోలె
నలరు రాపట్టి సతవదనాంచలమ్ము. ౧౧

జాతలజ్జావిలాసములే గాని కనుల
వలపు గదిరిన కోరచూపుల, వెలంది
యాచి లక్ష్మించెఁ దలఁపు వేఱైన యెడఁద
నభినవోదేకవికృతి బిట్టలముకొనఁగ. ౧౨

సరయవిస్మయర భావనోష్మలతఁ గరఁగి
తోటఁగు హృదయమ్మువోలెఁ గందొవల నురలి
దొరలె కోష్ణాశ్రువారి బిందువులు రెండు
ధరణిపతి పట్టి చరణ పంకరుహసీమ. ౧౩

ప్రభమ వర్షాంబు బిందు సంపాతజాత
నూతనాశా వియచ్చరచ్ఛాతకముల
కఠిణి టివ్వున నెగిరి యక్కలికి కనుల
ముసరుకొనె రాజపుత్రు దృగ్విసరములును. ౧౪

కులుకు గుట్టలలో దాగికొనెనో యేమొ
యింతకాలమ్ము నునుసిగ్గు దొంతరలయి
ముంచుకొని వచ్చె గాంతకుఁ గంచుకమ్ము
కరణిఁ బులకల పేరింటఁ గాయమెల్ల.

౧౫

సాధుహృదయఁ ప్రభేదన క్షమము లువిద
వాడి చూపులు బేలలై యోడిపోయె
పతన మాత్ర హృతద్విపత్ ప్రాణములగు
రాజనందను దృక్పరప్రేతతి యెదిరి.

౧౬

మారు బాణమ్మలన్న నామమ్మకాని
కలికి చూపులు పూవుగుత్తులు నిజమ్ము!
పూవు పెడఁదలఁ జేల్చి పోవుటయెకాని
మగల చూపుల కటకు లేమలకుఁ గలదె?

౧౭

ముదిత చిన్నారి సిగ్గులో మున్నగాంచి
నిలువు నిలువునఁ బుల్కురించినది గాంచి
పడఁతిఁ దమకంపుఁ గాఁగింటఁ బట్టె నతఁడు
పురుషు లిందుల సాహస పరులుగారె!

౧౮

తొలుత నెడఁదలఁ బుట్టి చూపులకుఁ బ్రాణి
వలకలకు వచ్చి తుదకుఁ జేతలకుఁ జొచ్చు!
వలపువంటి విచిత్రమా వస్తువాకఁడు
గలదె యోజింప మూఁడు లోకములయందు ?

౧౯

చదివిన శాస్త్ర పాఠములు
 చక్కీలిగింతలు వచ్చి మాటికిన్
 బదనగుచున్న నూత్నరతి
 భావము ప్రేరణజేసి మూఢుడై
 యదుము నురమ్ముతో నురము;
 హత్తుఁ గపాలముతోఁ గపాలమున్;
 బొదువు మెయిన్ మెయిన్; దలిరుఁ
 బోడి కళాస్థలముల్ చుఱుక్కనన్.

౨౦

నూటిగఁ గాడిపో నెడఁద
 చూడఁగ నేరిపె; రాగనూచి యా
 మాటకు మోహవాచి యగు
 మాటయు నేరిపె, తొమ్ము విచ్చిపో
 గాటవుఁ గొంగిలింతలకు
 గాటవుఁ గొంగిలి నేర్పె; గాము న
 య్యాటకుఁ దత్తరించు తన
 యాటల నేరువు నేర్ప లీలమై!

౨౧

రాసుతుడన్న గౌరవ భ
 రమ్మున నొండె; శిరోవ్యథా పరి
 తాసితుఁడన్న యాదర భరమ్మున
 నొండె; కృతజ్ఞతాత్ర వి

శ్వానముచేత నొండె; బల
వన్మద నోద్ధతి విక్రమించు నా
రాసుతు కాముక క్రియల
రావున రాగిలె బాల బేలయై!

౨౨

ఆ చెలువుండు నా చెలియు
నా తొలినాటి సమాగమంబునం
దే చెయిదమ్ములన్ మనలి
రింతయఁ బూచిన చప్పరమ్ములున్
వీచిన తెమ్మెరల్ వినిన
వెన్నెల పుల్లులు నిండు వెన్నెలల్
గాచిన చండురుండు నెఱుఁ
గన్వలె వారె వచింపఁగా వలెన్.

౨౩

విరిసిన పూవుఁజప్పరపు
వీధులఁ దేటులయందు ఁదేటులై
మొరసిన యేటి లేదరగ
మొత్తములకొ జిటుమీల మీనులై
కురిసిన పండువెన్నెఁఁ జ
కోరపు జంటలఁ బుల్గుజంటలై
మరిసిన తీవజొంపముఁఁ
బూచిన పూవును గమ్మతావియై.

౨౪

అతిమనోహరమైన యా నిండురేయి
బ్రతుకు భోగించి సార్థకము గావించి
తమిమిర నడవియంతటఁ ద్రిమ్మరిల్లి
రమియించి రిచ్చాపరాధను లగుచు. ౨౫

అల వగలింటి వేటకత
మా బలితమ్మగు మేనిచొక్కు, బొ
దలఁ బెడిదంపుగాయము క
తమ్మగు పెన్వగయన్ రవంతయుం
దలఁపఁడ, కామినీమ్మదు ను
ధామధురాధర మాధురీ నిరా
కులుఁడయి, తన్మనోజ్ఞసుమ
కోమలగంధ వపుశ్శయానుడై! ౨౬

పొగరున నిర్వ్వరున్ వలపు
పొంగులు దీతమదాఁక నీగతిన్
ఎగవుఁ దలంప కిష్టగతి
ధంగుల నంగతిఁ బిచ్చలించుచున్
బిగువు, కవుంగిలింతల, ని
పీడిత కాసుమరేఖ నెంతయున్
సొగసిన మేనులందు రతి
చొక్కులు దీరఁగ నిద్రఁ గూరిసన్. ౨౭

* * *

బారులుగట్టి వరులు న
 భఃస్థలి నీడవధమ్ము వట్టె, నం
 భారవఘూర్ణితమ్ములు గ
 వార్భకముల్ నిజకోష్ఠమార్గ నం
 చారము వట్టె, వశ్చిమ ది
 శాజలరాశి మునింగె భానుఁడున్,
 చారుణి యింటిదిక్కయిన
 జాడలు కానఁగరావ యింతకునే .

౨౮

దూరపుఁ జేలనుండి రహి
 తుల్ తమయిందులఁ జేరుచుండ్రె, నం
 ధ్యారుణరోచులం దుదయ
 మైన తమస్సు సుధాంశురేఖలొఁ
 గూరుకువోయె, దీపముల
 కున్ కళ వెల్వలఁబారె; నింతకున్
 చారుణి వచ్చుజాడ యయి
 నం గనుపింపద చూపుమేరలో.

౨౯

నేరిపిపుచ్చినట్లు ప్రతి
 నిత్యము చారుణితోడఁ బల్లియన్
 జేరెడి యేటి లెమ్మెరలు
 నేఁ డీటుదిక్కున రావు ! కానలోఁ

జేరి యెవే న్వి నోదములఁ

జిక్కిరో ! లక్కట ! ప్రొద్దుపోయెడిన్;

చారుణి వచ్చు జాడయు

నం గనువట్టఁగఁబోద యింతకున్. 30

మాపు నగమ్ముపైఁ గడచె

మాటు మణంగెను వల్లె; చారుణి

గోపుర దీపికాద్యుత్తులు

కూరుకఁజొచ్చెఁ గ్రమ క్రమమ్ముగా;

నీ పసిపిల్ల యించుకయు

నేని నెఱుంగదు మంచిచెట్ట; తా

నే పులిపిల్లతోడ రమి

యించుచు నున్నదొ కానలోపలన్? 31

నీ తెలివినవ్వు చాయఁ బుర

ణించెడు తీయని నవ్వుదాని, నీ

శీతమయూఖ రేఖకల

చెల్వము విల్చిన చూపుదాని, నా

పాత జగచ్చవశ్యభగ

వాక్కుల చక్కని చిన్నదాని, మా

కూతు పసమ్ములోనఁ గనుఁ

గోవుగదా యెటనేనిఁ జంద్రుఁడా! 32

బారెడు చింకి చీరె సగ

పాలు మొలంగు వదాగువన్నె బం
గారపుఁ జాయలన్ వెలుంగు

కమ్మని యంగముతో నిసర్గ శృం
గారము దాని, మేలి నడ

కల్ గులికించెడు చిన్నదాని, మా
చారుణి! దాని జాడలను

బందురుఁడా! కనుఁగోవు గా వనిన్. 33

దూరపుఁ గొండ చెంగట న

దో చిఱుకానకు నాల తట్టుగాఁ
బాతెడు నేటిగట్టున నె

వర్తక నేనియుఁ జూడఁబోవుగా?
చారుణి మాదువట్టి యది

చందురుఁడా! యని మింటిదిక్కు ని
ట్టారుచు చుస్సు రుస్సురను

చుండ్రి సుతాగత చిత్తవృత్తులె. 34

కానక కన్న బిడ్డయది:

కావున నాముది యాల్యగళ్ళకున్
ప్రాణము ప్రాణమై నయన

వర్ష మొనర్చెడు నొంటి కూతు ర

క్కానల నొంటిపాటున మె

కమ్మలఁ జిక్కెనొ? కాక యేమిష్టిచం
దాన వెతన్ దవుల్కొనెనొ

దైవమ! యన్ వలవంత, హెచ్చినన్... ౩౫

ఎడఁద తహతహచేతఁ దల్లడపడంగఁ

దడవు సైవఁగ రాక చిత్తము కలంగఁ

గర్జమెఱుంగక కాళ్ళు త్రొక్కట పడంగ

నిలువఁదాలక యా దంపతులు కడంక!

3౬

పరిచితమైన లోయఁ బడి

భావమునన్ వెనుబాటాకింత యే

నెఱుంగక యెల్ల కొట్టకొన

నిర్వృరు చారుణి! చారుణి! యటం

చఱచుచుఁ జేసిదిక్కు మొగ

మై పరువెత్తిరి తల్లి దండ్రులు

జెరి యొక వ్రక్కగాఁ బయిరు

చేల నలంగిన కాలిబాటలన్.

3౭

చారుణి! చారుణి! యను వి

పాదవిదారిత కంకరావముల్

మాఱయి మాఱునై చటియ

లన్ మొఱయన్, దరురుద్ధ చంద్రు

కృపము, భీకరాంధ తమ

సంబయి, యేకసుతావియోగచిం

తా రచితాంధకార భరి

తంబగు స్వాంతమవోలె నెంతయున్. 3౮

దారుణదర్శనమ్మయి ని

తాంతభయప్రదమా శిశోరకాం

తారము జొచ్చి యా మునలి

దంపతు లాత్మసుతా గవేషణ

ప్రేరిత నత్తులై పరుగు

వెట్టిరి కాలిశొలండియా వడిగ

దారియుఁ దెన్ను నాక, బహు

ధా విచలన్నిజచిత్తముం బలెన్. 39

ప్రణయగంధకతోర పారావతములు

కలఁతనిద్దురఁ గూజించు పలుకులు విని

చారుణీ! యను పుత్రికాస్వర విశంక

నొక్కదెన తండ్రి, వేటొకచక్కి తల్లి. ౪౦

చారుణీ! యను తండ్రి యుచ్చైఃస్వరములు

చారుణీ! యను తల్లి యుచ్చైఃస్వరములు

నడిమిత్రోప నొండొంట లీనమ్ము లగుచుఁ

దోరణమ్ములు గట్టఁ గాంతారమెల్ల. ౪౧

అట నట వ్యాఘ్రవర్వత గు
 హాకుహరోదర నిద్రితోత్థితో
 దృట హరిపుండరీక కిటి
 భల్లుకభృంభణ వాయువీచికా
 పటలములందు స్వకసుమ
 వాసితహా స్వసుతా వపుర్లతా
 స్ఫుట మృదుగంధ చిహ్నములు
 సోకునో యన్ విచికిత్స నాఁగుచున్. ౪౨

క్రిక్కిరిసి యున్న వృక్షశాఖకల నడుమఁ
 దొంగిచూచెడు నిండు చందురునిఁ గాంచి
 చారుణీ! యని పిల్లు రుచ్చైఃస్వరమున
 నందినీ ముఖబింబ శంకానిరూఢి. ౪౩

ఏకసుతాగతాత్ము లయి
 యీ గతి వస్తువివేక శూన్యమై
 తాఁకిన తీవలన్నియు సు
 తా మృదుదేహములంచు నాసికన్
 సోకిన గంధ మేదియుఁ ద
 నూతనూద్గత మంచు, పీనులన్
 బ్రాకిన యెల్ల కంఠములు
 నందిని కంఠములంచు నెంచుచున్. ౪౪

ఎట్టకేలకుఁ దమ చేనిగట్టు చేరి
 రవలితట్టునఁ దండ్రియు నివలఁ దల్లి;
 ఆ ప్రళాంత నిశాగర్భ మద్రువ నడరు
 చారుణీ! యను భగ్న కంఠారవముల. ౪౫

రాజకీర మ్మొకండు కోద్రంగ శిఖర
 మధివసించినయది; కేక లాలకించి
 పారిపోవడువో! పరివక్త్య నస్య
 మాధురీ మోహమున మేను మఱచిపోయి. ౪౬

ఇది యనుభావము

చా రుణి

“ఓసి కఠోర! యీ మృగత

రూగ్రవనమూల నొంటి నిట్లు రా
కాసియుఁబోలె తేల నిలఁ

గాఁ బని యేమిట వచ్చెనే బిచ్చి న
నాన్వేసివిగాని లోఁదలఁవ

వైతివి కానల నేమొ యంచు నీ
కోసము మేము తల్ల డిలు

కొందుము డెందములం దటంచునున్. ౧

మంచి చెడ్డల యెఱుకకు మచ్చు, పెక్కు
గతుల కడగండ్ల పాలిటి కారణమ్ము
సాహసమ్మున కిక్కయకా జవ్వనంపు
మదమునకుఁ దగ్గ పనియె చేసెదవు సుమ్ము! ౨

రేయి సాము గలించె నూరిజన మెల్ల
నిద్రలో మున్నిపోయెఁ గానీ గృహమ్ము
పట్టపెరివి; యేమి నంపదలు దాచి
పెట్టుకొంటివా చేనిలో వెఱ్ఱితల్లి. ౩

పండినచేను తుంటరుల

పాలగునోయని వెట్టి తల్లి! యీ

గండరి బెబ్బలుల్ దిరుగు

కాననసీమ నిశీధి నొంటి గా

పుండెదవో జగాన రసపుత్రుల

రాచటికంబు సెల్లువో

గుండెలు లేవు తుంటరులకున్

నయభిన్న పథానుచింతనన్”

౪

అని యనురాగాతిశయం

బునఁ దనయామృదుల దేహమును గొంగింట

గొని తడవుము బరవశులై

మునిగిరి తలిదండ్రు లతుల మోదాంబుధిలో. ౫

అదట నిర్వృ రాత్మ తన

యా నుకుమార తనూపగూహనా

హ్లాద విధా విముక్త బహి

రంతర కుత్సిత భేదభావులై

భేదము డిగ్గఁ గొండొక ను

ఖించిరి శాంత మనో వికారులై

గాదిలి పట్టి నెమ్మొగము

కమ్మనిగంధము లారగించుచున్.

౬

సుఖపరీరంభణములకుఁ జొరదు; ఘ్రాణ
త్పష్ట దీరంగ మూర్క్కననీదు మార్ధ;
మిగ్గు మూర్క్కనబోఁ గొగిలింపఁబోవఁ
గుంచుకొనిపోవుఁ బోవు తప్పించుకొనఁగ.

2

పరుగు పరుగున వచ్చి 'అప్పా' యటంచుఁ
దనవ ముంబడి ముద్దులఁ దనువు బిడ్డ
మొఱిగఁ దమకించు సిగ్గరి తెఱఁగు గాంచి
శన్నతండికి వెఱఁగు శంకయు జనించె.

౪

చిరిగిన బింకమున్ చెదరి
చిందర వందరయైన ముంగురుల్
విరిసిన పోకయున్ నెరసి
వీఁగెడు శన్నతనంపు గుబ్బలున్
సురిగిన మోవికెంపు నగు
సుందరి చందము గన్నతల్లి బి
త్తరి యనూభూత నూత్న సుర
త స్థితి పోల్పుకొనెన్ ధూణమ్ములో.

౫

కూతు చిబుకమ్ము వట్టి, చెక్కులు స్పృశించి
కొంతవడి కట్టులో పోల్పుకొనియె తండి;
వట్టి మెడఁబట్టి చేనిలోవలికి గంటి
హుంకరించుచు మంచియవంక కుటికె.

౧౦

అనియత నూత్నయావన మ

దాతిశయంబునఁ గ్రిందుమీఁదుఁ జూ

డని తమకంపుఁ గూటముల

డస్సి, కుమారనమీర వీచికా

గణముల నేవ మై మఱచి

గాఢసుషుప్తి నిమగ్నుడైన రా

టనయుని గాంచి శ్రోధభయ

దంబగు నాకృతి దాల్చి యుగ్రుడై. ౧౧

నన్నిహిత మృత్యుదేవతా చ్ఛాయఁ దవిలి

నడలిపోయిన జరతాంగనంధు లడలఁ

జేతికందిన యొక గండశిలఁ గుమారు

తలఁ బగుల వేయఁబోవ నక్కలికి యులికి- ౧౨

దాయఁగఁబోయి “యక్కటక

టా! యిది గేమి మహావరాధ ? మ

ప్పా! యిది రాజు; రాజవధ

మా యొసరింతువు? మాను” మంచు శ్రో .

ధాయతమూర్తియకా జనకు

నడ్డపడ్డ హృదయప్రియావనా

మేయ భయాతిరేకమున

మేళొని యుత్థిర్రోమరాజియై. ౧౩

రాజకీబ్బమ్మ విన్నమాత్రమున వృద్ధు
చెదరిపోనున్న రోషమ్మ చిక్కబట్టి
భయము, పరిభూతి, రువ, జగుప్సయుఁ జెనంగి
కరడుగట్టిన యీర్ష్యావికారభంగి. ౧౪

కటము లదర, నిటలతటి చెమర్చగ, రద
చ్చదము పెటిలిపడంగ, రదనపటలి
పటపటా రటింపఁ గుటిలమా భ్రాకుటి
చిటులఁ గటుఘనారభటుల ననియెఁ- ౧౫

“అన్నెముఁ బున్నెముం దెలియ
నట్టి యమాయకబాల యచ్చపుక
గన్నెటికంబు, జవ్వనపుఁ
గావరముకా సిరి కావరమ్మునుకా
గన్నులఁకెక్కిరాఁ జెఱువఁ
గాఁ దమకించిన దొంగ వీపు, నీ
కన్నులఁ బడ్డ బిడ్డలకుఁ
గన్నెటికమ్ములు దక్కవో యిఁకా? ౧౬

రాజులు లేరె యెవ్వడ ధ
రాస్థలి? నెల్లరు నీవిధమ్మునకా
లేజవరాడ జవ్వనపు
లిబ్బులు గొల్లలు వెటు నంతకే

రాజుతనమ్ము నేయుదురా?

రాజులకున్ స్వవరాంగనాభిదా

యోజన చెల్లదొక్కో? సిరి

యెల్లదొక్కో నదనద్వివేకమున్.

౧౭

భూజనముల్ సుఖించు వెర

పుల్ కలిగించెడు సంతమాత్రకున్

రాజపు కాక, యీ విధమునన్

దలిదొడుల యానలేక క

న్యాజనపాళి నిష్కలుష

యావనలక్ష్మలఁ గొల్లలాడఁగా

రాజుతనమ్ము లేటికిభ

రంబగు మోహమదంబు చాలదో?

౧౮

నవనవలాడుచున్ దినది

న ప్రచురమ్మగుచున్న క్షేత్రమున్

దవిలి కలంచినాడపు గ

దా! యదయాత్మఁడ! యెట్లు నేరమున్

దవిలిన శిక్ష నేయఁగల

ధర్మకులంబునఁ బట్టి నీవ యి

ట్లవగడ మాచరింపఁ గల

రా నినుఁ గాదనువార లెవ్వరు?

౧౯

నీవని యింత తాలిమి గ

నిందితిఁగాని మరొక్కఁ డైనచోఁ
బోవఁగలఁడ నాశనముఁ

బొందక చందనవంశజాత కీ
లేవఁ బరాభవ మ్మనుఁగు
టించియు రాజసుతుండ విట్టి నీ
కేవిధి దాపురించె నొకొ

హేయపు దుర్వ్యసన ప్రసంగముల్? ౨౦

రాచబిడ్డవు పాపమార్గ ప్రచారి
జనములకుఁ దత్తద్వర్త శిక్షావిధాన
చఱుఁడ వీ దాప్యమునకు శిక్షావిధమ్మ
నుడువుకొను మీవఁయనుభవించువు స్వయమ్ము. ౨౧

వెలుపులెఱచించుకొని వెలి కుటికి వచ్చు
దారుణ కోధ నిష్ఠుర ధర్మభణితి
నుఱిమె వృద్ధుండు శిథిల పయోద రటిత
భగ్న గర్జా శతోర వాగ్భంగి చెలఁగ. ౨౨

జ్ఞాపిత నైజ పాపకర
న సీతియై తనుఁ దానెఱింగి యా
భూపకుమారుఁ డమ్ముదుక
ముంగిట నంజలి వట్టి నిల్చి వి

జావన చేసె; “చేసినది

నత్యమ; పుణ్యమొ పావమో! భవ
చ్చాసము స్వీకరించుటకుఁ
జాలెద ధర్మ వినీత వృత్తిమే!

౨౩

పావమో పుణ్యమో చేసి వార్ధకమునఁ
గలత వెట్టితి మీ ముదుసలి యెడంద;
నానతిత్తురుగాక దయాప్రసన్న
భావమున నర్హమైన రక్షావిధమ్ము.”

౨౪

అని వినయంపుఁ జందమున

నాడెడు రాజకుమారు మాటకున్
మనమున నబ్బురమ్ము వొడ
మఁ జకితుండయి తేరిపారఁ గ
న్గొని యనుతాప భగ్నమగు
కుంతిత కంఠముతోడ రాజనం
దనుడెస చూడ్కి కూతువద
నంబు దెనన్ మరలించి జాలిగా.

౨౫

“వాడనిప్రేముడిక బ్రతువు

పండువుగా మనస్సొగ్గి పెంచుకొ
న్నాడను దీని నిందనుక
నందనుపోలిక; నాచుపుట్టువుం

బోడుము లుబ్బినీక, మగ

పుర్వుల యంటులు సోఁకనీక; కా
పాడితి నాదు మన్ని గడపన్

గడయౌ నను గంపెడానయో.

౨౬

ఆశ సమస్తమున్ విఫల

మయ్యెగదా భవదీయతామసా
వేశవశాన; మా బ్రతుకు

వెల్గు హరించితి వాయో.పో; త్వదా
పోశితము క్తమైన బ్రతువున్

దలపై నిడి దీని కేమి సం
దేశ మొనంగ నెంచితి కదే

మదనానలదగ్గ శీలకున్.

౨౭

పూతకుళాగ్ర సంస్కృత; మ

పూర్వమనోహర రంగవల్లభో
వేతము, సుప్తపావక ని

వేశితకావ్యము, చారణీతనూ
నూతనయజ్ఞకుండిక మ

నోభవశీల రగిల్చి హోత వు
ద్ధాతవు నీవయై తొలుత

గా నొనరించితి కామహోమమున్.

౨౮

ఈ యజ్ఞకుండిక కీవ నాధుడవు;
 ఈయజ్ఞఫలమున కీవ బాధ్యుడవు;
 అజ్ఞానకృతమైన యపరాధమునకు
 ధర్మనమ్మతమైన దండన మ్మిదియ.”

౨౯

అవి నునుమంచు గుంపులూ !

అహా! ననతేనియ సోనవంపులూ !

అవి యమృతంపు ముంపులూ !

అహా! తనువెల్లఁ గ్రమింప రాట్టనూ
 భవుఁ డవశాంగుండై యవశ

భావుఁడునై యవశాత్ముండై యనం
 భవ పరిణామ మూఢ తను

భావత నప్రతిభుండునై చనక.

30

తునియు నాశాశలాక పొత్తున లగించు

సున్నితమ్మగు విధిచేతి సుత్తిచెట్టు!

శావ భీ లతికా చ్ఛేదనోపకారి

కారుణికమైన విధిచేతి కత్తిచెట్టు!

31

“పరిణతమైన నిండుటెడఁ

బండినవంట, నిసర్గరాగ సుం

దర కృత కృగ్రామ్యదుల

దారుణ, ముజ్జల మంగళాశిషా

చరణము నైన మీ మధుర

తాపము ధర్మపథానువర్తినై

శిరమునఁ గాల్చి మీ వసుపు

చేసెదఁ బాసెద దోషలేశమున్.

39

కలుష మెఱుంగని యశ్రమశ్రమము నాది;

కటుత యెఱుంగని న్యాయచూర్ణము మీది;

నకల పురుషార్థ సాధన చతురరీతి

రమ్య మీ ధర్మ ముభయతారకము సుమ్ము. 33

ముచ్చిల్లిన సొత్తు ముచ్చుకే యిచ్చమెచ్చి

తాన్క వేల్చెడు నీ నయగారి తనము

మూఁడు కాలములందు నీరేఁడు జగము

లందు వినఁగందు మొక్కొ! కనఁగందు మొక్కొ! 34

మనమిసలాడు చేనఁబడి

మేసిన దుర్మద పుంగవమ్ము కై

వసమయినపు మీఁదఁబడి

బాదక మూపున దట్టి, యాసునక

గనరక గంగదోల్ మృదువు

గా స్పృశియించుచు లేత పొత్తికల్

మనవ నొనంగు నీతి

నమింపఁగరాజె నృపాల కోటికిన్!

35

లోలుప దృష్టులన్ బెరటి

లోని రసాలమహీజ శాఖలన్

వేలెడు వండుపై మరులు

వెట్టుక నట్టులు సాచు తుంటరిన్

గేలనొ కాలనో యడచి

గెంటుట లోకమురీతి; యిమ్మెయిన్

బాలిషు పంట రువ్వు నయ

పద్ధతి నెయ్యెడ నేర్చినోకజే!

31

పక్షి రాజ చంచూపుట భ్రష్టమగుచు

వమృత సాధోధిఁ బడ్డ మత్స్యము భంగి

మృదుల భవదీయ శాపోక్తిఁ బ్రిదిలి వడిలి

చారుణీ ప్రేమ పీయూష సాగరమున.

32

ఇది యాశాసనము

చా రు ణి

అగతి రేయియంతయు ర

సార్ద్ర మొనర్చిన చందమామ య
స్తాగ శిఖావలంబి యయి

యన్వల డిగ్గడు నూత్న దంపతీ
యోగమునకా ఫలాగమ మ
హోత్సవ దర్శన కాంక్షజేసి సూ
ర్యాగతిపై గనుంగవ, పి)
యద్వయిపై నెదయై ద్రవించుచున్. ౧

కరగిన కాయమై సొనలు
గా స్రవియించు నెడందయై సుధా
కరుణ తుపారమై యలమి
కొఁగిట గుచ్చెను నూత్న బంపతిన్;
వరిధి లతావశిష్ట పరి
పాదుర బింబముతోడ చారుణీ
వరిణయ దర్శనోత్సుకతఁ
బాయఁడు పశ్చిమ శైల శృంగమున్. ౨

తెలతెలవారఁ దూరుపు; న

దించె దిశాంచలముల్ వియచ్చరత్
కిలకిలనాద మేదుర శు

కీ శుకముల్; మన్మథాదుణాంశులన్
గలకలలాడెఁ బుష్కర ము

ఖమ్మ నవోన్మిషితాబ్జ మట్లు; ది
గ్వలయము స్వరకంఠము

తైవడిఁ జుట్టెఁ బొలమ్మ చుట్టుచున్. 3

పూర్వ దిక్కామినీ ఫాలమున వెలుంగు

నార్ద్ర కాశ్మీర లేపమ్ము నటు; నహన

కిరణు రథకేత నారుణాంబరము నట్లు

ప్రాజ్ఞహీధ్రమ్ము కొన నుఖోబాల తోఁచె. ౪

ఆ యుఖోరుణ దీధితులందుఁగలసి

నవిత్పవీతాంశువులు దిశాసమితిఁ బ్రాఁక

నాశనం బెల్ల వెల్లుల ప్రోఁకయయ్యెఁ

బనపు కుంకుమ మయమయ్యె వసుధయెల్ల. ౫

గాఢతరసు స్తియోగ మగ్నమ్ము జగము

నలిపిన తపఃఫలంబన నప్త న స్తి

తరుణరాగ వ్రనన్న సుందర ముఖమ్ము

పొదుపుమల కొమ్మునందు సొంపులు వహించె. ౬

ఆ దిననాథబింబ మది

సావయవంబయి డిగ్గి వచ్చెనో!

వేదము లాకృతించిన ప

విత్త్ర మహోమయమూర్తి; రోహితా

చ్ఛాదన బ్రహ్మ తేజము; వి

శాలలలాటతటీ విభూతిరే

ఖాదృత శైవ తేజ మసి

తాంగికవైష్ణవ తేజ ముక్కండై.

2

వ్యాఘ్రగురి శిఖరమ్మ సింహాసనముగ

రాజపుత్ర ప్రవంచ సామ్రాజ్యమేలు

చాగుణీమందిరమునఁ బూజారి యతఁడు

మూఁడుమూర్తుల ధర్మమ్ముమూర్తి యతఁడు.

౩

చాగుణీదేవి ప్రాతరర్చావిధాన

భావనానక్తిఁ జను వాని పాదభూమి

మూర్ధములు రెండు నొగి నేకముఖములగుచు

నొరిగి మల్లీ ప్రమానమంబరియుఁ బోలె.

౪

గళితనమాధి బంధము, వి

కన్వర జాగృతియతా నవస్థలోఁ

బలికిన దివ్యవాణి శ్రుతి

వాక్యము నైఫలియించుఁగాక! “వ

ర్థిలవలె వంశవర్ధన ధు

రీణము సంతతి" యంచు దివ్యమం

గళకలమంజు లాశిషము

కల్పితమయ్యె ద్విజన్మువాణి.

౧౦

పాదరజమ్ము మస్తకము

పై ధరియించి తదీయశేష మ

త్యాదృతిగఁడ నద్దకొని

హస్తయుగమ్ము హృదంతికమ్మునం

బాదొనరించి వ్యాఘ్రుగిరి

మస్తముతో నిజనాసికాగ్రమే

కోదరమైన రేఖపయి

నూడి మిథో మననాభిలగ్నమా

౧౧

దేశికు దివ్యదృష్టిపయి

దృష్టి లగించి లగన్మనోరథా

ధ్యాసిత జీవితాశయులు,

ధ్యానమిళ ద్విమలాత్ము లేక నం

ధా శివభావి మంగళ క

ధాలయితాసులు, నైన దంపతిన్

శ్రావిత ఘోరభీతకల

శ్రావిత ఘోరభీతకల యిచ్చె నిగతి.

౧౨

“జలధిగభీర మీ నృపతి

చంద్రుని రూప, ముద్రగపాపకా

చల సదృశమ్ము నీతనువు

చాక్షుణి! మీయుగళమ్ముయోగ మా

జల మనలమ్ము యోగమగు

చందము సూ! జలమున్ జ్వలన్మహా

నలము హరించు; నట్టి జ్వల

నమ్ము హరించు జలమ్ము పిమ్మటన్.” ౧౩

తాంతగభీరమా సుధాసాగరమ్ము

ఘోరబడబాగ్నితోఁ గాలకూట విషము

నుమిసెఁ; బులకితగ్రాతులై యుదరి కనుల

గలిపి రుభయులు; కంఠముల్ గలిసె నవియె! ౧౪

“కలసెఁ గన్నులు మనసులు గలసె నంతఁ

గలసె నెడఁదలు మేనులు గలసెఁ బిదవఁ

గలసె నాత్మలు విధులును గలసె నిపుడు

కలిపెదముగాక బ్రదుకు చావులను గూడ.” ౧౫

